

Küreselleşme ve popüler kültürün yükselişi

Cem Artan*

Öz

Küreselleşme tüm toplumların yerel kültürlerini zaman ve mekanın sınırlamalarından bağımsız bir biçime büründürmüştür. Bu yeni biçim popüler kültürdür. Popüler kültür tamamen inşa edilmiş, ideolojik bir üründür. Yerel (folk) kültürleri de içine alıyor izlenimi yaratan popüler kültür, aslında yereli içine alıp popülerleştiren ve tüketim nesnesi olarak pazarlayan “modern” bir projedir. Bilgi teknolojilerinin geldiği noktada artık tüm dünya ortak değerlerde buluşmaya ve bu değerleri genişletmeye çalışmaktadır. Küreselleşme ile insanların daha geniş imkanlarla ve daha aktif bir şekilde iletişim kurduğunu belirten ve küreselcilik söylemini savunanlar, aslında küreselleşmenin tüm dünyayı tek bir pazar haline getirip kendi kitlesel üretim tarzına uygun bir piyasa yaratma çabasında olduğunu göz ardı etmektedirler. Ekonominin, kültürü şekillendirdiğini iddia eden ekonomik belirlenimci teze göre, popüler kültürde dahil tüm kültür tamamen ekonomik açıdan anlaşılabilir. Ancak bu çalışmada kültürün ekonomiden görece özerk bir şekilde insan yaşam ve eylemliliğinin bir sonucu olduğu vurgulanmakta ve piyasacı popüler kültürden ne kadar bağımsız olabildiği sorgulanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Küreselleşme, kültür, popüler kültür, yerellik, tüketim

Globalisation and the rise of popular culture

Abstract

Globalization leads the local cultures of all societies to have a form free from the limitations of time and space. This new form is the popular culture. Popular culture is a threat to people’s own culture and is a totally constructed, ideological product. Popular culture that creates an impression of including local (folk) cultures is indeed a “modern” project that involve the local, popularize it and commercialize it as consumption goods. Considering the development of information technologies, the whole world attempts at coming together in shared values and extending them. Those who argue that as a result of globalisation people come to have much more opportunities and became more active in their communication, ignore the fact that globalization made the world a single market and aims to create a market that is appropriate to its manner of mass production. According to the economic determinist thesis claiming that economy shapes culture, the culture including popular culture can be understood in economic terms. But in this study, it is emphasized that culture as relatively autonomous from the economy, is a result of the life and activities of human beings and it is questioned that to what extent culture can be independent from the market culture.

Keywords: Globalization, culture, popular culture, locality, consumption

Giriş

Küreselleşmenin ortaya çıkış nedenleri ile ilgili tartışmalar oldukça fazladır. İlk önce ekonomik bir küreselleşmeden bahsedilirken daha sonraları siyasal ve sosyal yaşamı da etkisi altına alan ve her şeyi bir merkezden kontrol eden bir süreç haline gelmiştir. Küreselleşmenin bu her alandaki tekipleştirme amacı, ulusal kültürlerin yok olmasına zemin hazırlamaktadır. Küreselleşmeye karşı farklı yaklaşımlar mevcuttur. Tomlinson (1999) küreselleşmeyi, kapitalizmin kılık değiştirmiş hali olarak görüp, küreselleşme yerine küreselleştirmeden bahsedilmesi gerektiği öne sürer. Gelişmiş zengin ülkelerin, çok uluslu şirketlerin, büyük

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyasal İletişim Anabilim Dalı, E-posta: cemartan75@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0403-880X

sermayenin dünyayı kendileri için sınırsız pazar ve karlarını artırmak amacıyla propagandasını yaptıkları yeni bir sömürü yöntemi, siyasal proje ya da ideolojik tahakküm aracı olduğunu ileri sürer. Küreselleşme konusunda zaman ve mekan önemli bir tartışma konusudur. Mekanın zaman yoluyla kırılmasının küreselleşme ile daha da şiddetlendiğini söyleyen Harvey (2009), ayrıca küreselleşme süreciyle birlikte mekanın üzerinde daha üstün bir kontrol mekanizmasının kurulduğunu ve daha da büyük bir kontrole sahip olma arzusu içinde olduğunu belirtmektedir. Küreselleşme ile bağlantılı ve çok tartışılan bir diğer konu ise yerelleşme olgusudur. Yerelleşme tartışmaları daha çok küreselin karşısında yer alan yerel kültürlerin kendi direnme alanlarını savunma mücadelesi olarak görülmektedir (Tarhan, 2018).

Kültürü insanın sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin sonuçları olarak tanımlayan görüşler, kültürü oluşturan etmenlerin insan eylemlerinin bir sonucu olduğunu önemle dile getirirler. Marksistler ise kültürün alt yapı tarafından şekillendirildiğini, insan eylem ve davranışlarının tamamen ekonomiye bağlı olduğu tezini ileri sürmüşlerdir. Kültürel materyalizm tezi kültüre üçüncü bir bakış açısı getirdi. Williams (2013)'de Marksistlerin kültüre karşı ekonomi merkezli bakış açısı reddedilirken, kültürün insan eylem ve davranışlarının bir sonucu olduğunu ve belirleyen belirlenen ilişkisinde alt ve üst yapı ile değil, insan ve tarih ilişkisi içerisinde şekillendiği savunulmaktadır. Bu çalışmada ise görece ekonomik bağıllığı belirterek kültürün daha özerk olduğu savunulacaktır. Bu görece özerklik kültürü basit bir ekonomik indirgemecilikten kurtaracağı gibi ekonomi ile ilişkisini de göz ardı etmeyecektir. Bu bakımdan görece özerklik hem kültür hem de ekonomiyi birbirlerine uygulayacakları tahakkümden kurtaracaktır.

Çalışmanın tartışma ekseninin ana hatlarında belirtildiği üzere çalıma küreselleşme, kültür ve popüler kültür literatürünün bir betimlemesi olarak tasarlanmıştır. Bu çalışma dört bölümden oluşturulmuştur. Bu makalenin ilk kısmında küreselleşme kavramı ve küreselleşmeye karşı geliştirilen olumlu, olumsuz ve melez formdaki farklı söylemlerden bahsedilecektir. Daha sonra ise kültürün tanımına ve çeşitli işlevlerine karşı getirilen farklı yaklaşımlar ele alınacaktır. Ayrıca popüler kültüre karşı olumlu ve olumsuz tezlerden bahsedilecek ve küreselleşme ile yükselen popüler kültüre karşı farklı bakış açıları ele alınacaktır. Son olarak ise küreselleşmenin kültürel sonuçları irdelenecektir.

1. Küreselleşme kavramı

Küreselleşme kavramı günümüzde son derece tartışmalı bir alandır. Kimi düşünürler küreselleşme ile dünya üzerindeki etkileşimin arttığı ve zaman-mekan olgusundan azade bir şekilde etkileşim halinde bulunduğunu söylemektedir (Harvey, 2009). Tüm ülkeler dışa dönük politikalar izlemekte ve kültürel etkileşimin öneminden söz etmektedir. Küreselleşmeyi olumlayan görüşler çoğunlukta olmasına rağmen farklı görüşler de mevcuttur. George Modelski'ye göre küreselleşme bir grup tarihsel dünya toplumlarının global bir sistem içerisinde bir araya getirilmesi süreci olarak adlandırılabilir. Modelski, küreselleşmeyi ekonomiden bağımsız olarak toplumların sosyal ve siyasal etkileşimleri olarak tanımlar. "Küreselleşme, uluslar, medeniyetler ve siyasal topluluklar arasındaki genel dayanışmanın genişlemesinin ve derinleşmesinin tarihsel sürecini kapsayan bir kavramdır" (Modelski, 2009, s. 155).

Giddens'a göre küreselleşme ise "Yerel oluşumların kilometrelerce uzaktaki olaylarca şekillendirilmesi ya da tersi biçimde, uzak yerellikleri birbirine bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması olarak tanımlanabilir. Bu türden yerel oluşumlar, kendilerini etkileyen çok uzak sosyal ilişkilerden farklı bir biçimde de hareket edebileceklerinden bu süreç diyalektik bir süreçtir" (Giddens, 2009, s. 161). Giddens, küreselleşme sürecine tamamen ekonomik temellerle yaklaşmaz. Küresel sermayenin, ulus devletlerin egemenlik alanlarını kısıtladığı tezlerini kabul etmez ve küreselleşme sürecinin ekonomik merkezi güçlerinin kapitalist devletler olduğunu ileri sürer. Giddens ayrıca sermayenin, devletlerle bazı noktalarda

baş edemeyeceğini çünkü şiddet araçlarının kontrolünün devletlerde olduğunu belirtmektedir. Giddens'a göre küreselleşme dört boyutludur bunlar; kapitalist dünya ekonomisi, ulus-devlet sistemi, askeri dünya düzeni ve uluslararası iş bölümüdür (Giddens, 2009, s. 164). Kapitalist ekonomide devletlerde küreselleşmenin bir parçasıdır ve birlikte hareket etmektedirler.

Küreselleşmenin ekonomik yönünü vurgulayan görüşler serbest piyasa düzeninin uluslarüstü bir sermaye tarafından denetlendiğini belirtmektedir. Ayrıca küreselleşmenin insan, sermaye ve teknolojinin birbiriyle entegre bir şekilde çalıştığını ve sistemin bu yönde devamlılığının sağlanması için çeşitli denetimlerle düzenlendiğini de belirtmekte fayda vardır. Kürkçü, her alanda entegrasyonun toplumların kültürünü, ideolojisini ve ekonomik politikalarına yön verdiğini, küreselleşmenin uluslararasılaşma sürecinin tamamlanıp, bölgesel olmayan üretim dokularının üretim ve tüketiminin dünya ölçeğinde planladığını, serbest rekabet ve piyasa düzeninin uluslarüstü kuruluşlar tarafından denetlendiği, kuralların uluslarüstü anlayışla çalıştığı bir sistem olduğunu belirtmektedir.

Ulusal kültürlerin, ulusal ekonomilerin ve ulusal sınırların çözüldüğü, sosyal hayatın büyük bir bölümünün küresel süreçler tarafından belirlendiği bir çağda yaşıyoruz. Bu anlayışın temelinde, yeni ve hızlı ekonomik küreselleşme süreci fikri yatmaktadır. Aynı ulusal ekonomilerin ve dolayısıyla ulusal ekonomik yönetimin yerli stratejilerinin hızla geçerliliğini kaybettiği gerçek bir küresel ekonominin ortaya çıktığı ya da çıkma sürecinde olduğu öne sürülmektedir. (Kürkçü, 2013, s. 2)

Küreselleşmeyle birlikte yaşanan bu her alanda entegrasyon süreciyle ulusal kültürler, ulusal sınırlar ve ulusal sosyal hayatın parçalanma süreci, modernitenin bir sonucudur. Modernite ile birlikte yaşanan sanayi devrimi ile sermaye ulus aşırı bir hale dönüşmüş ve ulusal hayatları parçalamıştır. Küreselleşme kuramlarının en büyük iddialarından birisi, karşılıklı bağımlılığa dayalı bir dünyanın ortaya çıktığı iddiasıdır. Bilginin, metanın, enformasyonun, sermayenin, kültürel ürünlerin, imajların, hız ve akışkanlık kazanması sonucunda dünya üzerinde, birbirinden bağımsız bir var oluşun söz konusu olamayacağı ileri sürülür. Küreselleşmeyi destekleyenler de eleştirenler de bu konuda hem fikirdir. Birbirine bağımlı entegre ekonomik, siyasal ve kültürel süreçlerin iç içe geçtiği bir dönemdir küreselleşme. Küreselleşmenin dinamiklerinde moderniteyi tetikleyen güçler bulunmaktadır. Bu güçler uluslararası sermayedir ki bunlar hiçbir ulus devlete tabi olmayan ve serbest piyasa koşulları altında şekillenen şirketlerdir.

Hal böyleyken küreselleşmenin kültürel etkileşimi artırdığını ve farklı kültürlerle ulaşmanın kolaylaştığını iddia etmek yanlış bir bakış açısı getirecektir. Uluslararası sermaye tek bir kültürü, popüler kültürü yerel kültürlerin içine sokarak karşılıklı dinamik sonucunda farklılaşma ve aynılaşmayı birbirine olanaklı hale getirmiştir. Yani yereli popülere entegre edip, aynı zamanda popüleri de yerelleştirmiştir. “Yerküreyi her gün biraz daha kendine bağlayan sermaye, günümüzde nasıl yerel sermayeler aracılığıyla, onlarla iş birliği yaparak ilerliyorsa, kültürel bakımdan da benzer bir süreci işletir. Farklılıkları kendi içine çekmek, kendi eklentisi haline getirmek sermayenin yeni kültürel politikasının temel özelliklerinden biridir” (Atılğan, 2010, s. 20).

Küreselleşme kimileri için farklılıkları içinde barındıran ve bu farklılıkları bir potada eriten bir süreçtir. “Küreselleşme kavramının kullanımı ve tüketimi, değişik kültürler ve birikimler tarafından oluşturulduğu için küresellik ve kültür üzerine yapılan her tartışma toplumlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar üzerinde yoğunlaşmaktadır” (Ayhan, 2003, s. 84). Ayhan'ın belirttiği küreselleşme kavramının değişik kültürlerin katkılarıyla oluşması tezine karşın, küreselleşmeyi Batı tarihinin bir sonucu olarak gören ve bu sonuçların Batıl olmayan toplumlar üzerindeki etkileri olduğunu belirten görüşlerde mevcuttur. Hülür, küreselleşmenin farklı toplulukların yaşam tarzlarını etkileyen bir süreç olduğunu ve iki boyutlu bir olgu olarak ele alınması gerektiğini vurgular. “Küreselleşenin Batı tarihinin bir sonucu olması ve Batıl olmayan farklı toplulukların tarihlerini sona erdirmesidir. Batının yerküresel genişlemesine katkıda bulunan faktörler Batıl olmayan yaşam tarzlarının dönüşmesine neden olan faktörlerdir” (Hülür, 2000a, s. 27). Hülür'ün bahsettiği küreselleşmenin batı kökenli olması ve

batılı olmayan toplumların yaşam tarzlarının dönüşmesi sürecinin karşılıklı kültür aktarımı olmadığı ortadadır. Her toplumun kendi özgü tarihi, sosyal ve ekonomik yaşantısından biriktirdiği bir kültürel birikimi mevcuttur. Hal böyle olunca küreselleşme süreci her toplumda farklı etkiler ve tepkiler meydana getirecektir. “Küreselleşme süreçlerinin farklı bireyler, topluluklar, uluslar ve devletler için farklı sonuçlar yarattığı düşünülürse, bu süreçlere ilişkin olarak, süreçlerden farklı etkilenenlerin benzer bir tavır içerisinde olmalarını beklemek anlamlı olmayacaktır” (Bülbül, 2009, s. 13).

Küreselleşmeyle ilgili farklı söylemler mevcuttur bunlardan ilki küreselcilik söylemini savunanlardır. Tüm dünyanın tek bir değişim mantığı ile hareket ettiği, kurallarının standartlaştığı ve tüm halkların aynı kaderi yaşadığı bir dünya düzeni ortaya koyar küreselci söylemler. Bilgiye ulaşmanın kolaylığı ve enformasyon teknolojilerinde meydana gelen değişimlerle birlikte dünyanın küresel bir köy olduğu ve kapalı toplumların daha açık toplumlar haline geldiği, herkesin dışa açıldığı bir süreç öne çıkarılır. Küreselleşme süreciyle bilginin dolaşım hızında ki bu artış, mal ve sermayenin dolaşım hızını da arttırmıştır. Hız ve rekabet küresel çağın temel karakteristiği olarak görülmektedir. Liberalizmin ideolojik tezleri ve toplum için tasavvur ettiği dünya ekonomisi ile uyumlu olarak küresel pazar ve sermayenin üstünlüğüne dayalı baskın bir ekonomizm modelidir. “Aşırı küreselleşmecilere göre küreselleşme, insanlık tarihinde geleneksel ulus devletlerin doğal karakteristiğini yitirdiği ve hatta küresel ekonomide işlevsiz bir iş birimi haline geldiği yeni bir çağı ifade eder” (Cebeci, 2011, s. 369).

Çok uluslu şirketlerin ve uluslararası sermayenin ticaret ve üretim ağlarının ulusal sınırları aşması, ekonomiyi küresel ekonomi düşüncesine doğru çekmiştir. Hiçbir sermaye, uluslararası piyasalar ve finans çevrelerinden bağımsız hareket edemez hale gelmiştir. “Ekonominin ulussuzlaşması ve ulus-aşırılılaşması sonucu önceleri ulusal ekonomiler ve devletlerarası rekabetin konusu olan ilişkilerin yeni dönemde tek bir küresel ağ içinde işleyen ekonomik yapı ortaya çıkardığı öne sürülür” (Şen, 2008, s. 150). Küreselcilik söylemini savunanlar, küreselleşmenin dünyayı geri döndürülemez bir sürece soktuğunu ve bu süreçten kimsenin kaçamayacağı tezini ileri sürerler. İletişim teknolojilerinin geliştiği bir çağda kapalı toplumların değişip dönüşmesi gerektiğini ve kültürleşme sürecine katılmaları gerektiğini savunurlar. Ancak bu dışa açılma ve kültürleşme süreci, sermaye ve malların dolaşım sürecini de etkilemektedir. Küreselleşme sadece kültürlerin karşılıklı etkileşimle birbirlerine dokundukları bir süreç değildir. Küreselci söylemin göz ardı ettiği en temel nokta, küreselleşme ile birlikte kültürün de bir meta olarak dolaşıma sokulduğu ve etkileşim sürecine dahil olduğudur.

Diğer bir söylem ise şüpheci yaklaşımdır. Küreselleşmeye şüpheyle yaklaşanların temel savı küreselleşmenin aslında bir hiper liberalizasyon olduğu ve gelişmiş-zengin ülkelerin, çok-uluslu şirketlerin ve büyük sermayenin dünyayı kendileri için sınırsız pazar olarak kurguladıklarıdır. Şüpheliler kurgulanan bu pazarı, sermayenin karını artırmak için meydana getirdiği siyasal proje ya da ideolojik tahakküm aracı olarak görürler. “Gelişmiş-zengin ülkelerin, çok-uluslu şirketlerin, büyük sermayenin dünyayı kendileri için sınırsız pazar ve karlarını artırmak için propagandasını yaptıkları yeni bir sömürü yöntemi, siyasal proje ya da ideolojik tahakküm aracı olduğunu ileri sürerler” (Şen, 2008, s. 151). Aslında liberallerin zaman-mekandan azade etkileşim halinde bulunduğunu söyledikleri şey toplumlar ve onların kültürleri değil, çok uluslu şirketlerin sermayeleridir. Kültürün tek tipleştiği ve üretiminin seri bant sisteminin de yapıldığı bir sistem de kültür metadan başka bir şey ifade etmez. Küreselleşme, sermayenin yayılması ve sınırlarını aşması anlamında kullanılabilir. Ekonomik ve siyasi açıdan geri kalmış ülkeler küresel yarışın içine eşit olmayan şartlarda geriden girmek zorundadırlar. Gelişmiş, sermayeyi elinde bulunduran ülkeler, zayıf olan ülkeler üzerinde ekonomik ve siyasi dayatma da bulunma durumlarını göz ardı etmemek gerekmektedir.

Tüm bu nedenlerle küreselleşme ile meydana gelen bu siyasal anlamda ki tek kutuplu dünya, Amerikan tahakkümü ile birlikte, liberalizmin ideolojik üstünlüğü olarak değerlendirilir. “Tek bir kültürün tüm dünyaya yayılması, ağırlığı Batılı şirketlerin elinde bulunan medya, film endüstrisi, eğlence, yaşam stili, kültürel meta, moda yaratımı aracılığıyla ulusal kültürlerin hızla Batılılaşması söz konusudur. Küresel kültür yerel değerleri, gelenekleri, kültürleri ve inançları silikleştirerek dünyanın tektipleştirilmesi tehlikesini ortaya çıkarmaktadır” (Şen, 2008, s. 152). Egemen olan, sermayesi güçlü olan ülkenin kültürel değerleri tüm dünyaya popüler kültür olarak yayılmaktadır. Bu öyle güçlü bir hegemonyadır ki ülkelerin siyasal sistemleri ve ekonomik yapılarını da etkilemekte ve liberal bir yönetim anlayışı ile yönetilmektedir. Sermayenin her alandaki üstünlüğü, kendisini yasalarla güvence altına almak istemesi devletlerin siyasal sistemlerine dahi müdahaleler getirmektedir. Bu bağlamda küreselleşmeye şüpheyle yaklaşanlar için küreselleşmeyi sermayenin bir silahı olarak görmek doğru bir bakış açısı olacaktır.

Üçüncü söylem ise dönüşümcü söylemdir. Dönüşümcü söylem, küreselleşmenin hem iyi hem de kötü yönlerini dile getirir, ideolojik yükleri önleme girişimi olarak da adlandırılabilir. Küreselleşmeyi kazançlar kadar riskler de taşıyan, olumlu yönleri olduğu kadar olumsuzlukları da içinde barındıran bir süreç olarak görürler. “Dönüşümselci yaklaşım; büyük ölçüde konjonktürel faktörlerce şekillenen küreselleşmenin çelişkileri de kendi içinde barındıran uzun dönemli bir tarihsel süreç olduğunu belirtir” (Cebeci, 2011, s. 373). Bu yanıyla, dönüşümcü söylemi benimseyenler bir uzlaşma arayışında oldukları söylenebilir. “Olumsuzluk ve tehdit potansiyeli taşıyan unsurların kontrolü ve fırsat ve imkanların uygun şartlarda kullanılması halinde yararlarından istifade edilebileceğine dönük örtük bir iyimserlik niteliği taşır” (Şen, 2008, s. 152). Bu tutumu benimseyenler, küreselleşmenin sunduğu imkanlarla, az gelişmiş ülkelerin, gelişmiş ülkelere karşı olan dezavantajlı konumlarından sıyrılıp şartların eşitlenebileceğini belirtirler. Küreselleşmeyi sunduğu fırsatlardan yararlanılması gereken bir süreç olarak değerlendirirler. Küreselleşme kaçınılamayacak bir süreç olduğuna göre, tüm dünya da bu sürece müdahil olduğuna göre, küreselleşmeyi inkar etmek ve görmezden gelmek, korumacı ulusal politikalarla sürece karşı gelmek akılcı bir politika olmayacağı kabul edilir. Dünyanın mevcut konumunu daha da ileri taşımak ve dünyayı yeniden biçimlendirmek için değişimlerin nedenlerinin bulmak ve anlamlandırma çabası içindedirler.

Yaşanılan tarih dönemini, modernliğin uzun ilerleyişi içinde geline noktalarından biri olarak görmek, yeniden değişen ve değişmekte olanın ne olduğunu ve yeni toplumsal ilerleyişin yol haritasını çıkarma açısından hayati bir önemi olduğunu varsayarlar. “Her dönemde olduğu gibi uygun modernleşme refleksinin ve zihniyet değişiminin sağlanması, hele de küreselleşme gibi hiçbir şeyin artık eskisi gibi olmadığı -radikal değişimin mevcut olduğu- dünyada çok daha hayati bir duruma işaret etmektedir” (Şen, 2008, s. 153). Küreselleşmenin içinde bulunduğumuz çağın geldiği bir nokta olarak görmek ve sunduğu fırsatları iyi değerlendirdiğimizde, var olan eşitsizlikleri gidereceği tezini savunmak, tıpkı kapitalizmin ilk dönemlerinde sadece kar etmek amacıyla sömürgeleştirdiği ülkelere yaptığı eziyetlerden evrimleşerek günümüzde Batı demokrasileriyle özgürlükler sunduğunu iddia etmesi ve bu fırsatlardan yararlanılması gerektiği algısını yerleştirmek istemesiyle aynı olacaktır. Yani içinde bulunduğumuz çağ kapitalizmin evrimleşerek demokrasi adı altında hüküm sürdüğü bir çağdır ve küreselleşme de modernitenin devamı niteliğindedir. Kapitalizmin daha önceki sömürü dönemini modernite olarak adlandırırsak, şimdiki sömürü dönemi ise küreselleşmedir.

2. Kültüre farklı yaklaşımlar

Kültür Latince “cultura” kavramından gelmektedir. Kültür kavramı ilk önce bir şeyleri ekip yetiştirme sürecini anlatmaktaydı. Günümüzde kullandığımız kültür tanımının geçmişi ise 18. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Bu tarihten sonra “uygarlık” ile eş anlamlı kullanılmaya başlanmıştır. Zygmunt Bauman’ın belirttiği üzere (1996, s. 114-116) “uygarlaştırma ve kültür

terimleri bu dönemde birbirine paralel olarak yürüdü. Uygarlaştırma, vahşi kültürler olarak tanımlanan yerel ve geleneksel yaşam tarzlarının kalıntılarını ortadan kaldırmayı amaçlayan bilinçli ve yönlendirici bir haçlı seferiydi.”

Kültür hayatın her alanında oluşan ortak bir zemindir. Siyaset, ekonomi, sanatın birleştiği bir alandır. Alemdar’a göre kültür, hayatın her alanındaki insan davranışlarının bütünlüğünü ifade eder; “Kültürün geleneksel sosyolojik tanımı, kısaca sosyal bir grubun yaşam şekli olarak yapılabilir. Kültür kavramı bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek, görenekler, her türlü alışkanlık ve yetenekleri içine alır” (Alemdar & Erdoğan, 1994, s. 169). Modern dönemde kültür, halkın birlikte ürettiği yaşam şekilleri olmaktan çıkmış, ekonomik ve siyasi politikalarla şekillenmeye başlamıştır. “Tarihin hiçbir döneminde bugün olduğu kadar kültür politikaları ve kültürel stratejiler ekonomik ve siyasal egemenliğin patentini altında üretilmemiştir” (Güneş, 2001, s. 21). Egemenlerin ürettiği kültüre karşı, halk kendi kültürünü korumak ve yaşatmak için gönüllü olarak devreye girer ve kültür asıl yaratıcısı ile özdeşleşmiş olur. Kültürün devamını sağlayan bir diğer faktörde, üretim şekillerinin devamının sağlanmasıdır, gelişip kendini yeniden üretmelidir ki kültürün devamlılığı sağlanmış olsun.

Bazı durumlarda kültür ve din o kadar iç içedir ki kültür nerede başlar din nerede biter belli olmaz. Dinin kültürleşmesi, dinin bir kültürmüş gibi yaşanması kültüre ters düşen bir şeyin, dine de ters düşeceği algısını yaratır ki bu durumda kültürün dünyevileşme çabaları içinde var olan kendisine ters bir durum oluşturur, çünkü insani birikim sonunda oluşan kültür, tanrısal metin olduğu iddia edilen dinin gölgesinde kalmış olur. Kültürün, sermaye ve ulus devlet tarafından şekillendirildiğini, kültürün sermayeye yeni pazarlar kazandırma amacını taşıdığını ve kültürü salt ekonomik yapıya indirgeyen ve insan eylem davranışlarını yok sayan klasik Marksistlere yönelik eleştiriler de mevcuttur. Bu eleştirilerin en başında Raymond Williams’ın ortaya attığı “kültürel materyalizm” kavramı gelmektedir. Williams, kültürü sadece ekonomik ve siyasal aktörlerin belirlediği görüşüne karşı çıkmış ve görece olarak ekonominin de etkisini göz ardı etmeden kültürün insan eylemliliğinin bir sonucu olduğu görüşünü dile getirmiştir.

Klasik Marksistlere göre piyanoyu üreten bir işçi kültür üreticisi konumunda iken piyanoyu çalan piyanist kültür üreticisi değildir. Williams, piyanoyu çalan sanatçının da bir kültür üreticisi konumunda olduğunu çünkü piyano çalarak bir sanat ürettiğini ve böylece üretilen metayla farklı bir üretim sürecine girildiğini belirtmektedir. Williams’ın bu görüşü çalışmamızda kültürü ele alış biçimimizi belirleyecektir. İnsan eylemliliğini yok sayan bir kültür kuramı yerine insan eylemliliğini merkeze alan ve görece ekonomik bağlantısını da irdeleyen bir görüş daha makul gözükmektedir. Kültürün oluşum sürecindeki bir başka mesele ise yukarıda bahsettiğimiz gibi alt yapı ve üst yapı tartışmalarıdır. Marx’ın iddia ettiği gibi, üst yapı, (kültürel ve politik kurumlar) alt yapının (ekonomi) bir yansıması mıdır, yoksa üst yapı ve alt yapı birbirinden bağımsız olarak beraber varlıklarını sürdürmekte midir? Marksist görüş ekonomik kurumlarının ve politikalarının yani alt yapının, üst yapıyı şekillendirdiğini savunmaktadır.

Marksistlere göre bir işçi üreticidir ama onun ürettiğini tüketen insan üretici değildir. Bunun sebebi işçinin, sermayenin toplumsal yeniden üretiminin doğrudan içinde olmasıdır. Marksist perspektifin aksine üst yapının, alt yapı ile ilişkisi olduğu fakat görece bir de özerkliğinin var olduğunu söyleyen Williams, “kültürel materyalizm” kavramı ile bunu açıklamaya çalışır. Böylesi bir argümanın üst yapıyı, alt yapının bir yansımasına indirgeyeceğini, onu tarihsel süreçten soyutlayıp, insan gereksinimlerini toplumsal olmaktan çok ekonomik olarak niteleyeceğini ve kültürel meseleleri ekonomik örgütlenmeyle ilgili konulardan yalıtacağını söylemektedir (Williams, 2013, s. 45-65). Böyle bir yaklaşım kültürün ekonominin tahakkümü altında kaldığını ve insanın sadece ekonomik ihtiyaçlarının olduğu görüşünü ortaya çıkaracaktır. Kapitalizmin her şeyi ekonomiye indirgemesi ve kültürü dahi

meta olarak pazarlanması bu teoriyi doğruluyor olarak gözükebilir ancak kapitalizmin pazarladığı kültür, popüler kültürdür ve insan gereksinimlerinin çok uzağındadır.

3. Popüler kültür kavramı

Kimi düşünürler için popüler kültür halk tarafından oluşturulan halka ait bir kültür olarak adlandırılıp, kitle kültüründen ayrı tutulmaktadır. Popüler kültüre eleştirel gözle bakan düşünürler ise popüler kültürün, kitle kültürünün kendisi olduğu ve yanlış bir bilinç üretmek insanları tek tipleştirdiğini savunmaktadır. “Kısaca, kentteki gündelik yaşam kültürü olarak nitelendirilebileceğimiz popüler kültür, büyük ölçüde ideolojiktir” (Arık, 2004, s. 327). Kültürün doğmasında önemli unsurlardan olan yerellik, zaman ve mekan birlikteliği artık popüler kültürle birlikte parçalanmıştır. Popüler kültür ise iletişim teknolojisinin ve bu teknolojiye sahip sermaye tarafından bilinç ve kültür endüstrisinin çarklarına sokulup, uygun görülen tarzda enformatik bilgi haline getirilmektedir. Çalışmamızda popüler kültüre karşı iki farklı görüş ele alınacaktır: eleştirel kuramcıların Marx’ın felsefesinden yola çıkarak popüler kültüre ideolojik olarak yaklaşmalarından dolayı popüler kültürü “yanlış bilinç” olarak adlandırmaları ve popüler kültürü elitlerin kültürüne karşı bir direniş alanı olarak tanımlayanların bu kültürü olumlamaları.

Popüler kültüre eleştirel yaklaşan düşünürlerin popüler kültürü ideoloji bağlamında ele aldığını görürüz. “Marx ideolojiyi insanların kendi sosyal konumlarını fark etmelerini engelleyen ve burjuva değerleri tarafından üretilen, yapay bir yanlış bilinç olarak tanımlar” (Arık, 2004, s. 329). Marx insanlık tarihini sınıf mücadelelerinden ibaret olduğunu söyler ve ideolojinin de hakim sınıfların devamını sağlamak için oluşturulan düşünceler olarak niteler. Hakim sınıf üretim araçlarını elinde tutarak kendi ideolojisini kurar ve yeniden üretimi için gerekli üstyapıyı kurar, bunu da elinde bulundurduğu ekonomik (altyapı) kurumlarla gerçekleştirir. Azınlığın çoğunluk üzerindeki iktidarının baskıcı olmayan araçlarla sürdürülmesinde ideolojinin rolünü vurgular. “Maddi gücü elinde tutanlar, aynı zamanda zihinsel alana da hakim olurlar” (aktaran Arık, 2004, s. 330).

Marx’tan esinlenerek düşündüğümüzde popüler kültürü benimseyen insanların yanlış bilinç içerisinde oldukları söylenebilir. Kitlelerin popüler kültürle pasifize edildiğini, iktidarın istediği ‘örnek’ vatandaş çizgisine çekildiklerini söyleyebiliriz. Sadece tüketime endekli yaşam stilleri oluşturan popüler kültür, insanlara tüketebilecekleri her şeyi bir arada bulabilecekleri tüketim mabetleri olan AVM’leri inşa etmektedir. İnsanlar buralarda tüketim yapıp kendilerini anlık zevklere bırakarak, egemenlerin istediği gibi siyasetle uğraşmayan mevcut düzeni benimseyip koruyan apolitik nesnelere haline gelmektedirler. Artık toplumsal rıza, kitle iletişim araçları ile kendiliğinden oluşturulmaktadır. Bunun sonucunda ortak bir bilinç yaratılmakta ve hakim sınıfların ideolojisi meşrulaştırılarak ideolojik işlev gizlenmiş olur. “Küreselleşme süreçlerine giren toplumlarda bu süreçlere koşut bir ideoloji de gelişir. Küreselleşme yerellikleri ortadan kaldırırken bu ideolojiyi kullanır. Böylece bir ulus, toplum, kültür veya topluluk küreselleşmeye dahil olurken bunu kendini gerçekleştirme olarak anlamlandırır” (Hülür, 2000b, s. 115). Söylem, yaşamın tüm alanlarında örgütlenmiş bir yapıdır. İktidarlar kendilerini söylemin içine sakladıkları ideolojik kodlarla var ederler. Meşruluklarını, söylemle sağlarlar. Kendi söylemlerini yayma araçları ise günümüzde kitle iletişim araçlarıdır. Popüler kültür ile donatılmış olan kitle iletişim araçları, iktidar söylemini popüler olanın içine saklar ve yeniden üretir.

Bu yeniden üretim aşamasında kitle iletişim araçları yaygın söylemi aynı zamanda tüketim içinde kullanır. İzlenme oranları yüksek dizilerin yapısına baktığımızda, karakterlerin her birinin popüler söylemlerle birer tüketim sembolü olduklarını görürüz. Sadece tüketime endekli programların yer aldığı televizyon, mevcut toplumsal düzenin popüler söylemlerini, popüler tüketim nesnelere yeniden üretir, karakterler aracılığıyla sembolleştirir. Popüler kültür, Marksistlerin iddia ettiği gibi burjuvanın iktidarını sürdürmek için kendi çıkarları

doğrultusunda oluşturduğu yanlış bir bilinçtir. Kültürün insan eylem ve hareketlerinden bağımsız olarak sadece ekonomik indirgemelerle düşünülemeyeceğini belirtmiştik. Tam da bu yüzden, yöneten sınıfın iktidarının çıkarları doğrultusunda ekonomik araçlarla oluşturulmuş ve pazar haline getirilmiş olan popüler kültürün yanlış bir bilinç olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. Kültür sadece sermayenin oluşturacağı tek yönlü basit bir yapı değildir. Marksistlerin kültürle ilgili tezini desteklememekle beraber popüler kültürle ilgili “yanlış bilinç” tezini sermayenin işe müdahil olmasından dolayı doğru bulduğumuzu söylemek gerekmektedir.

Popüler kültürü olumlayan düşünürlerin temel dayanak noktaları, halkın seçme özgürlüğü olduğu ve istemediği hiçbir şeyi kimsenin onlara dayatamayacağı düşüncesidir. Yüksek kültüre karşılık oluşturulan bir popüler (halk) kültürün, egemenlerin oluşturduğu kitle kültürüne karşı bir direnme alanı olduğu tezini ortaya atmışlardır. Fiske, buna bloklar arasındaki bir karşıtlık olarak ifade eder ve egemenlerin ürettiği tek tip ürünlerin halk tarafından istenilenin alınarak, diğerlerinin alınmaması yoluyla halk tarafından direniş alanına dönüştürüldüğü tezini savunmaktadır. “Kültürel biçimleri üreten, ekonomik kurumların çıkarları ile izleyicinin yorumlayıcı ilgileri arasında kökten bir fark vardır. Fiske bu ayrımı ‘iktidar bloku’ ile ‘halk’ arasındaki bir karşıtlık olarak ifade eder. İktidar blokunun ürettiği tek tip seri imalat ürünler, sonrasında halk tarafından direniş pratiklerine dönüştürülür. Tüketim edimi daima beraberinde anlam üretimini getirir” (aktaran Stevenson, 2015, s. 151).

Tüketilen ve günlük hayatın popüler kültürünü oluşturan metalar, kültür endüstrisi tarafından üretilirler ama onu tüketen kişilerin o metayı hangi amaçla tükettiği de göz ardı edilmemelidir. Popüler kültürü olumlayan ve bir direniş alanı olarak gören bu görüş, halkın seçme hakkına ve tüketimin beraberinde getirdiği anlama yoğunlaşmıştır. Ancak halkın hangi ürünü, neden seçtiği, nasıl bir anlam ürettiğini ve bu anlamın nasıl inşa edildiği ile ilgilenmezler. Bir ürün tüketilirken üretilen anlam bilinçli bir inşa sürecine tabidir. Bu bilinç kitle iletişim araçları eliyle yaratılır. Reklam endüstrisi bu anlamı inşa ederek tüketim edimiyle beraber gelen anlamı kurgular. Hal böyleyken popüler kültürü salt halkın seçimi ve anlamlandırması olarak görmek, kültürün kendi özüne aykırıdır. İnsanın soyutlandığı ve sadece piyasanın şekillendirdiği kültür, piyasada dolaşıma sokulan bir metadır ve insandan yoksundur. Popüler kültür, bizatihi kültüre karşı bir direniştir ve amacı yerel kültürleri yok etmektir.

Küreselleşmenin kültürel yönüne baktığımızda ulusların karşılıklı etkileşiminin devamlı olarak artması bu küresel kültür sürecini hızlandırmaktadır. Küresel dünyada artık sadece yurttaş kimliği gibi genel herkesi kapsayan kimlikler yerine farklı sosyal ve siyasal kimliklerinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Tüketim olgusu ve popüler kültürde ulusların birbirine benzeme sürecini hızlandırmıştır. “Dünyanın hemen her yerinde ABD bayrağı taşıyan t-shirtler, İngilizcenin küresel dil hale gelmesi, aynı müziklerin dinlenmesi gibi olgular, kültürel açıdan bir küreselleşmenin yaşandığını da göstermektedir” (Kıvılcım, 2013, s. 227). ABD’nin kendi kültürünü diğer dünya ülkelerine pazarlama amacı diğer ülkeler üzerinde ekonomik ve kültürel tahakküm kurmak istemesine neden olmaktadır. Bu bakımdan kültüre nasıl baktığımız daha da önemlidir. “Kültüre ekonomi merkezli bakanlar büyük bir yanlış içindedirler. Kültür ikincil plana atılmayacak kadar önemli bir durumdur. Keza çağdaş piyasalarda ekonomi ve kültür önemli derecede iç içe geçmiş durumdadır ve bunu görmezden gelmenin yanlış bir algı oluşturacağını ifade etmektedir” (Tarhan, 2018, s. 75). Küresel çağın başlamasıyla birlikte Batı kültürü tüm dünyaya yayılmaya başlamış, Batı tarzı yaşam formu tüm dünya tarafından benimsenmeye başlamıştır. Dünya kültürlerinin tektipleşme, tek bir küresel kültür olma yolu böylece açılmıştır.

4. Küreselleşme ve kültürel sonuçları

Küresel kültür, diğer kültürleri tek yönlü olarak etkilemekte ve değiştirmektedir. Bu durum dünyayı tek tipleştirme çabaları olarak ortaya çıkmıştır. Bu beklenti her zaman var olmuştur.

“Tarih boyunca farklı dinlerin ve ideolojilerin bütün dünyayı bir tek topluma dönüştürme beklentileri veya nihai hedefleri olmuştur. Bu uğurda da sayısız mücadele ve çaba örneği vardır” (Çiçek, 2018, s. 150). Amerikan dizileri ve Hollywood’un etkisi bu büyük mücadelede önemli bir yere sahiptir. Bu durum aslında Tomlinson’a (2009, s. 39) göre bir kültür emperyalizmi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tomlinson buna örnek olarak 1980’lerde yayımlanan Amerikan dizisi Dallas’ı olarak vermektedir. Dizinin 90’ı aşkın ülkede yayımlanmaya başlamasıyla bir kültür ithalatı oluşmaya başlamıştır. Amerikan kültürü zamanla dünya genelinde hazır ve nazır bir şekilde yerini almaya başlamıştır. Amerika kendi kültürünü diğer kültürlerle empoze etmekte başarılı olmuştur. Bu başarının arkasında güçlü Hollywood sinemasının büyük rolü vardır. “Avrupa dört ana kültür damarının yaşam bulduğu bir merkez konumundadır. Bunlar antropolojik kültür, hümanist kültür, bilim kültürü ve kitle kültürü olarak belirtilmiştir. Ancak küreselleşme ve Amerikan hegemonyası ve sinema etkisi ile kültür erozyonu dönemi geçirmiştir” (Tarhan, 2018, s. 76). Tüketim kültürü, ekonomik boyuttan, kültürel bir boyuta evrilmiştir. Bireyler ihtiyaç duydukları metaları değil, o metaların tüketimindeki anlamdan dolayı tüketime ihtiyaç duymaktadırlar. Dünya’nın farklı noktalarında aynı müzik ile eğlenen milyonlarca insan, herkesin aynı kıyafetleri giymesi, zincir restoranlarda yemek yiyip, yine aynı kahveyi tüketmesi, insanların ihtiyaçlarından ziyade, o markaların tüketim anlam inşa süreçlerine dahil olmak istemelerindedir. Tüm dünya tektip bir kültür pratiği içinde yaşamaktadır. Ulusal kültürler zamanla unutulmakta ve geri plana itilmektedir. Yöresel olan banal olarak nitelendirilmektedir. Yeme-içme, giyim, kültürel etkinlikler, eğlence ve hatta cinsellik dahi tektip öğrenilmiş bir pornografi olarak yapılmaktadır. Küreselleşme süreci laikliği öne çıkararak, farklı dini gruplardan insanları aynı kültür pratiği içinde buluşturmaktadır.

Aynı siyasal ve ekonomik sistemlerle yönetilmeye başlayan ülkeler, aynı küresel kültür politikalarını üretmeye başlamışlardır. “Küreselleşme zamanın ve mekanın dönüşmesiyle ilgili bir süreç olup sadece büyük sistemlerin yaratılmasıyla değil, aynı zamanda toplumsal deneyimin yerel ve hatta kişisel bağlamlarının dönüşümüyle de ilgilidir” (Giddens, 2002, s. 12). Dünya’nın küreselleşme süreci yerel kimliklerin de kendilerinin farkına varmalarına neden olmuştur. Küreselleşme kimileri için yerelleşmekte demektir. “Kimileri için küreselleşme olarak görülen süreç kimileri için yerelleşme olarak görülmektedir. Paralel olarak da küreselleşme bazıları için parçalayıcı bir durum iken bazıları için birleştirici bir özelliğe sahiptir” (Tarhan, 2018, s. 78). Yerelleşmenin sınırlarının ne olduğunu sorgulayan Ahıska, yerelliğin ulusla bağdaştırılmasına karşı çıkar. Uluslararası bir meselede ulusal olanın yerel olarak kabul edilebileceğini ancak ulusal düzeyde bir meselede bunun farklı olacağını söyler (Ahıska, 1995, s. 16).

Kimileri için küreselleşme ve yerelleşme aynı şeyler olmasına rağmen kimileri içinse yerelleşme, küreselleşmenin karşısında kendi kültürünü korumak için bir savunma alanıdır. “Yerelleşme milletler açısından küreselleşmenin karşısında kendi kültürünü ayakta tutabilmenin bir aracı olurken diğer yandan da etnik mikro milliyetçilik akımlarına yol açarak ulus-devlet anlayışını tehdit edebilmektedir” (Ayhan, 2003, s. 87). Küreselleşme kültürlerin birleşmesini ve yayılımını hızlandırmak gibi bir görev üstlendiğini söyleyen görüşler, küreselleşmenin ekonomik yönünü görmezden gelerek bu yorumlarda bulunmaktadır. Küresel çağın kültürü popüler kültür, tek bir yaşam formu sunmaktadır ve bunu da farklı kültürlerin içine sızarak, yerelin bir parçası olarak yapmaktadır.

Sonuç: Yerelin kültüründen küreselin kültürüne geçiş

Küreselleşme ile ilgili tartışmalarda, küreselleşmeye karşı geliştirilen olumlu ve olumsuz görüşlerden bahsettik. Küreselleşmenin dünya üzerinde değiştirdiği bazı kültürel renkler kaybolmaya yüz tutmuştur. İnsanlığın binlerce yıllık kültürel birikimi, deyim yerindeyse yaşadığımız son yüzyıl tarafından gasp edilmiştir. Küreselleşme ile yaşanan bu toplumsal

değişim ve dönüşümler, toplumsal ilişkilerde karmaşıklığa neden olmaktadır. Hızla değişen toplumsal ilişkiler kültürler arası yoğun bir etkileşime neden olmuştur. Kapitalizmin mekanı üretim ve tüketim için örgütlenme çalışmaları modernite ile birlikte kuramsal bir sorun haline gelmiştir. Küreselleşme sürecinde zaman ve mekan sıkışması üzerine kafa yoran Harvey, mekanın her zaman kapitalizmin dinamiğinin merkezinde yer aldığını ve mekanın zaman yoluyla yok edilme sürecinde şiddetli bir evreye şahitlik ettiğimizi belirtmektedir. Bu yok etme sürecinde azalan mekansal engeller, kapitalistlere, önemsiz mekansal farklılıkları iyi yönde kullanma gücü vermektedir. Harvey, ayrıca küreselleşme süreciyle birlikte mekanın üzerinde daha üstün bir kontrol mekanizmasının kurulduğunu ve daha da büyük bir kontrole sahip olma arzusu içinde olunduğunu belirtmektedir (Harvey, 2009, s. 315-316). Mekan ve zaman algımızın değişmesiyle birlikte, sermayede teknolojik gelişmelerle beraber hızlı bir şekilde dünya üzerinde yer değiştirmektedir. McLuhan mekansal ve zamansal ilişkilerin toplumsal pratiklerden ayrı düşünülmemeyeceğini ve onlar tarafından üretilip, yeniden üretildiğini söylemektedir (Stevenson, 2015, s. 212). Küreselleşmeyle birlikte mekan ve zaman algısının değişmesi sanal bir algıyı ortaya çıkarmaktadır.

Toplumsal ve kültürel yapıdaki bu hızlı ve karmaşık değişiklikler, kültürün parçalanmasına ve tek tipleşmesine neden olmaktadır. “Ben kapitalist modernliğin teknolojik ve ekonomik açıdan güçlü, fakat kültürel açıdan zayıf olduğunu savundum” (Tomlinson, 1999, s. 251). Tomlinson’un bahsettiği kapitalizmin kültürel açıdan zayıf olduğu tezi, kapitalizmin bir kültür üretmediği aksine var olan kültürel birikimi yok ettiğidir. Kültürü pazarda dolaşan emtia haline getiren küreselleşme, popüler kültür ile var olan kültürel birikimi yok etmektedir. Popüler kültür, sermayenin ulusal kültürleri yok etmek için kullandığı bir araçtır ve bu araç dünya üzerinde çok güçlü bir konumdadır. Toplumlar arası etkileşimin bu kadar hızlanması, dünyanın bir noktasında meydana gelen kültürel bir olayın dünyanın diğer noktalarında da hızlı bir şekilde yayılmasına neden olmaktadır. Popüler olan tüketim nesnelere haline gelen kültür, kapitalizm için sadece bir tüketim nesnesidir.

Küreselleşme ile birlikte dünya üzerindeki tüm yerel kültürler tehlike altındadır. Marx’ın kültürü altyapının bir yansıması olarak ele aldığını bilmekteyiz. Kültür tamamıyla altyapının bir yansıması değildir. Görece özerktir. Ancak popüler kültür için aynı şeyi söyleyemeyiz, popüler kültür tam da Marx’ın dediği gibi ekonomik araçların belirlediği bir piyasa kültürüdür. Fiske ise popüler kültürün kendi özünüyle çelişkili olduğunu ve bir yandan endüstrileştiğini, bir yandansa halkın malı olduğunu ve halkın çıkarlarını temsil etmesi gerektiğini söylemektedir (Fiske, 2012, s. 35). Küreselleşme süreci ile birlikte, kültür kendi yaratıcısı olan insandan soyutlanmaya ve piyasa eliyle üretilmeye başlamıştır. Bu da kültürün kendi özüne ters düşmektedir.

Kaynakça

- Ahıska, M. (1995). Medya, küresellik ve yerellik. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 67, 6-23.
- Alemdar, K. & Erdoğan, İ. (1994). *Popüler kültür ve iletişim*. Ankara: Ümit Yayınları.
- Arık, M. B. (2004). Popüler kültüre temel yaklaşımlar. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 19, 327-345.
- Atılğan, G. (2010). Küreselleşme süreci ve ulusal kültür. *Mülkiye Dergisi*, 266, (34), 5-22.
- Ayhan, B. (2003). Küreselleşme sürecinde kitle iletişim araçlarının rolü. *Selçuk İletişim Dergisi*, 3(1), 82-90.
- Bauman, Z. (1996). *Yasa koyucular ile yorumcuları* (K. Atakay, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Bülbül, K. (2009). Küreselleşme ve sonrası: Bir dikotomiler dizgesi. K. Bülbül (Ed.), *Küreselleşme temel metinler* (s. 13-25) içinde. Ankara: Orion Kitapevi.
- Cebeci, İ. (2011). Küreselleşme yaklaşımları kapsamında küreselleşme sürecinin tarihsel değerlendirilmesi. *Sosyoloji Konferansları*, 43, 359-386.

- Çiçek, H. (2018). Tek yönlü kültürleşme olarak küreselleşme. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 40, 145-156.
- Fiske, J. (2012). *Popüler kültürü anlamak* (S. İrvan, Çev.). İstanbul: Parşömen Yayıncılık.
- Giddens, A. (2002). *Sağ ve solun ötesinde radikal politikaların geleceği* (M. Sözen & S. Yücesoy, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Giddens, A. (2009). *Modernitenin küreselleşmesi* (K. Bülbül, Çev.). K. Bülbül (Ed.), *Küreselleşme temel metinler* (s. 161-168) içinde. Ankara: Orion Kitapevi.
- Güneş, S. (2001). *Medya ve kültür: Sessiz yığınların kültürel intiharı*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Harvey, D. (2009). Zaman-mekan sıkışması ve post-modern durum (N. Uslu, Çev.). K. Bülbül (Ed.), *Küreselleşme temel metinler* (s. 307-328) içinde. Ankara: Orion Kitapevi.
- Hülür, H. (2000a). Küreselleşme ve toplumbilimsel kuramsallaştırma sorunu. *Selçuk İletişim Dergisi*, 1(2), 27-36.
- Hülür, H. (2000b). Toplumsal bilim söyleminde yerellik. *Selçuk İletişim Dergisi*, 1(3), 103-116.
- İçli, G. (2001). Küreselleşme ve kültür. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 163-172.
- Kıvılcım, F. (2013). Küreselleşme kavramı ve küreselleşme sürecinin gelişmekte olan ülke Türkiye açısından değerlendirilmesi. *İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5, 219-230.
- Kozanoğlu, C. (1995). *Pop çağı ateşi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kürkçü, D. D. (2013). Küreselleşme kavramı ve küreselleşmeye yönelik yaklaşımlar. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 3(2).
- Modelski, G. (2009). Küreselleşme (K. Bülbül & R. Yaslıkaya, Çev.). K. Bülbül (Ed.), *Küreselleşme temel metinler* (s. 155-160) içinde. Ankara: Orion Kitapevi.
- Stevenson, N. (2015). *Medya kültürleri: Sosyal teori ve kitle iletişimi* (G. Orhon, B. E. Aksoy, Çev.). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Şen, B. (2008). Küreselleşme: Anlamlar ve Söylemler. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 147-162.
- Şentürk, Ü. (2007). Popüler bir kültür örneği olarak futbol. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 25-41.
- Talas, M. & Kaya, Y. (2007). Küreselleşmenin kültürel sonuçları. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 22, 149-162.
- Tarhan, K. (2018). Küreselleşme evrensel bir kültür mü oluşturdu. *Business, Economics and Management Research Journal*, 1, 73-80.
- Tekelioğlu, O. (2006). *Pop yazıları: Varoluştan merkeze yürüyen 'halk zevki'*. İstanbul: Telos Yayıncılık.
- Tomlinson, J. (1999). *Kültürel emperyalizm* (E. Zeybekoğlu, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Williams, R. (2013). *Kültür ve materyalizm* (F. B. Aydar, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.